

5. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмельюк, А.В. Семенова та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
6. Ракова Н. А. Педагогіка сучасної школи: Навчально-методичний посібник / Н. А. Ракова. – Вітебськ: Видавництво УО «ВДУ ім. П. М. Машерова». – 2009. – 215 с.
7. Штельмах Г. Б. Моніторинг підготовки фахівців із вищою педагогічною освітою як педагогічна проблема / Г. Б. Штельмах // Гірська школа українських Карпат. – 2013. – № 8-9. – С. 143-145.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Самборська Олена Валентинівна – аспірантка Хмельницького національного університету, вчитель трудового навчання та інформатики навчально-виховного об'єднання № 23 м. Хмельницького.

Наукові інтереси: проблеми підготовки майбутніх магістрів технологічної освіти до моніторингу навчальних досягнень учнів.

УДК 378.147

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА АСПЕКТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ПИТАННЯ «СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗВИЧАЙНОЇ ЗБРОЇ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ» ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Андрій Ткачук

У статті розглянуто особливості вивчення соціально-політичних небезпек, що пов'язані з різними формами прояву соціально-політичних конфліктів. Проведений аналіз міністерської навчальної програми нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» та правових основ безпеки життєдіяльності в Україні свідчить про необхідність більш повноцінного та якісного опрацювання цього матеріалу студентами вищого педагогічного навчального закладу. Розроблено систему презентацій для ефективного викладу лекційного матеріалу по даній темі.

Ключові слова: соціально-політичні небезпеки та конфлікти, безпека життєдіяльності, система презентацій.

Постановка проблеми. В цей важкий час, коли наша держава перебуває у скрутному становищі, в першу чергу внаслідок неспровокованої агресії з боку сусідньої країни та, фактично, повноцінних бойових дій в зоні проведення антитерористичної операції на Сході України, важливим питанням при висвітленні теми «Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики», відповідно до міністерської типової навчальної програми нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», є своєчасність та адекватність подання матеріалу, особливо стосовно «соціально-політичних конфліктів з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження» [6]. Сучасні реалії та аспекти при розгляді даного питання, в контексті останніх подій в Україні на протязі 2014-2015 рр., обумовлені не тільки гібридним характером війни на Сході, а й необхідністю формування у студентів коректних уявлень стосовно буремних етапів історичного розвитку державності в Україні зокрема та політико-економічної карти Світу загалом за останні 100 років.

Крім того, правові основи безпеки життєдіяльності й цивільного захисту в Україні (Конституція України, Закон України «Про основи національної безпеки України», Закон України «Кодекс цивільного захисту України», Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України», Закон України «Про боротьбу з тероризмом» та ін.), свідчать про необхідність більш повноцінного та якісного опрацювання цього матеріалу студентами з урахуванням питань національної безпеки України [2-5, 7] та особливостей педагогічного вишу, оскільки, згідно з даними, які були наведені під час виступу в ефірі Першого національного телеканалу Президентом України Петром Олексійовичем Порошенком, станом на 9 березня внаслідок конфлікту на Донбасі загинуло: 1549 військовослужбовців, з них 1232 – Збройні сили України, 99 – Міністерство внутрішніх справ, 132 – Національна гвардія, 63 – Державна прикордонна служба, 7 – Служба безпеки України, 16 – Державна служба надзвичайних ситуацій; майже 6000 цивільного населення.

Метою даної роботи є обговорення та висвітлення нових підходів при вивченні соціально-політичних небезпек, що пов'язані з різними формами прояву соціально-політичних конфліктів, в тому числі й більш ефективного компонування та подачі відповідного лекційного матеріалу за допомогою системи презентацій.

При опрацюванні даного матеріалу, студентам слід наголошувати, що, **конфлікт** – це зіткнення двох чи більше різноспрямованих сил з метою реалізації їхніх інтересів за умов протидії; зіткнення протилежних інтересів, поглядів, гостра суперечка, ускладнення, боротьба ворогуючих сторін різного рівня та складу учасників. Він передбачає усвідомлення протиріччя і суб'єктивну реакцію на нього. Якщо

конфлікт виникає в суспільстві, то це **соціальний конфлікт**. Джерелами конфлікту є соціальна нерівність, яка існує в суспільстві, та система поділу таких цінностей, як влада, соціальний престиж, матеріальні блага, освіта. Будь-який соціальний конфлікт, набуваючи значних масштабів, об'єктивно стає **соціально-політичним**. Політичні інститути, організації, рухи, втягуючись у конфлікт, активно обстоюють певні соціально-економічні інтереси. Конфлікти, що відбуваються в різних сферах, набувають політичної значущості, якщо вони зачіпають міжнародні, класові, міжетнічні, міжнаціональні, релігійні, демографічні та ін. відносини. **Суб'єктами соціально-політичного конфлікту** стають люди, які усвідомили протиріччя і обрали як спосіб його вирішення зіткнення, боротьбу, суперництво. Подібний спосіб вирішення протиріччя здебільшого стає неминучим тоді, коли зачіпає інтереси й цінності взаємодіючих груп, коли має місце відверте зазіхання на ресурси, вплив, територію з боку індивіда, групи, держави (коли йдеться про **міжнародний конфлікт**). Суб'єктами конфліктів можуть виступати: 1) окремі люди, групи, організовані в соціальні, політичні, економічні та інші структури; 2) об'єднання, які виникають у вигляді політизованих соціальних груп, економічних і політичних груп тиску, кримінальних груп, які домагаються певних цілей. Помітне місце нині посідає один з різновидів **соціального конфлікту** – **міжетнічний**, пов'язаний із суперечностями, що виникають між націями. Особливої гостроти він набув у країнах, які зазнали краху форми державного устрою (СРСР, Югославія) [1].

Існує дві **форми перебігу конфліктів**: 1) **відкрита** – відверте протистояння, зіткнення, боротьба; 2) **закрита**, або **латентна**, коли відвертого протистояння нема, але точиться невидима боротьба. Поняття **«соціально-політичний конфлікт»** використовується, коли трапляються великомасштабні зіткнення всередині держав (громадянська війна, страйки) та між державами (війни, партизанські рухи). Досить часто після завершення конфлікту виникає ще один етап – **постконфліктний синдром**, який характеризується напруженням у відносинах сторін, які щойно конфліктували. У разі його загострення може започаткуватись новий конфлікт (наприклад, перманентний близькосхідний конфлікт).

У зв'язку з цим, потребує уточнення визначення такого поняття, як **воєнно-політичні відносини**, а саме – це сукупність намірів і дій сторін (держав, коаліцій держав, міжнародних корпорацій, політичних партій, блоків, груп населення), спрямованих на досягнення власних інтересів із застосуванням усіх наявних інструментів, у тому числі воєнної сили, у політичній, воєнній, економічній та ін. сферах життєдіяльності. **Воєнно-політична обстановка** – стан воєнно-політичних відносин між сторонами з наявних питань відносин на певний момент (період) часу. **Воєнно-політичний ризик** – наміри або дії однієї із сторін воєнно-політичних відносин, які за певних умов опосередковано можуть заподіяти шкоди національним інтересам ін. сторони. **Воєнно-політичний виклик** – наміри або дії однієї із сторін воєнно-політичних відносин, що спрямовані на досягнення власних цілей без урахування інтересів інших сторін і можливості заподіяння їм шкоди. **Загроза застосування воєнної сили** – наміри або дії однієї із сторін воєнно-політичних відносин, які свідчать про готовність до застосування воєнної сили проти іншої сторони з метою досягнення власних цілей. **Воєнний конфлікт** – спосіб вирішення суперечностей між державами із застосуванням воєнної сили або в разі збройного зіткнення всередині держави.

Крім того, **сучасним воєнним конфліктам притаманні такі риси**: 1) підвищення ролі політичних, економічних, інформаційних засобів під час підготовки і в ході воєнного конфлікту; 2) збільшення ролі інформаційно-психологічних операцій у досягненні цілей воєнних конфліктів; 3) створення коаліційних і багатонаціональних сил; 4) залежність політичного рішення щодо участі у воєнному конфлікті від суспільної думки на внутрішньому та міжнародному рівнях; 5) збільшення питомої ваги дій у повітряно-космічному просторі та розширення їх масштабів; 6) постійне вдосконалення форм і способів ведення збройної боротьби, зокрема, асиметричних дій; 7) широке застосування новітніх систем озброєння та військової техніки, високоточної зброї, засобів повітряного нападу, розвідки і радіоелектронної боротьби; 8) підвищення оперативності та якості управління в результаті переходу до глобальних інтегрованих автоматизованих систем управління військами і зброєю; 9) високий ступінь одночасного ураження військ і об'єктів на всю глибину ведення воєнних дій, широкий і швидкий маневр військами (силами) і вогнем, використання мобільних угруповань військ (сил); 10) можливість «обмеженого» застосування ядерної зброї; 11) терористичний характер військової боротьби; 12) повні руйнування найважливіших об'єктів і елементів інфраструктури країни. **Можливими наслідками від сучасних воєн і збройних конфліктів для населення і території країни є**: 1) значні втрати серед цивільного населення; 2) масовий психологічний інформаційний вплив; 3) порушення систем управління; 4) параліч економіки; 5) руйнування систем життєзабезпечення; 6) виникнення масштабних осередків ураження від вторинних факторів; 7) масштабні екологічні катастрофи [1].

Для викладу лекційного матеріалу по даній темі нами розроблено систему навчально-методичних засобів, одним з основних складових якої є ряд презентацій для більш повноцінного та наглядного опрацювання студентами питань, розуміння масштабів соціально-політичних небезпек, що пов'язані з соціально-політичними конфліктами, в тому числі й в Україні. Так, в презентації «Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження» говориться про те, що **війна** – це збройна боротьба між: державами (їх коаліціями) або соціальними, етнічними та іншими спільнотами;

крайня ступінь політичної боротьби, ворожих відносин між певними політичними силами. Війна – складне суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням протиріч між державами, народами, національними і соціальними групами з переходом до застосування засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між їх збройними силами. Бойові дії – дії військ, авіації, флоту з метою знищення живої сили, бойової техніки і військових споруд противника, оволодіння територією, яку він займав, надання протидії наступу противника, відбиття його ударів й утримання займаної своїми військами території. Бойові дії загальновійськових підрозділів й частин у сучасних умовах носять виключно динамічний та рішучий характер. Це зумовлюється збільшеною бойовою потужністю, рухливістю і маневреністю військ, і навіть застосуванням зброї масового ураження та високоточної зброї й інших нових засобів боротьби. За своїм масштабом війни діляться на світові та локальні (конфлікти).

Так, у Першій світовій війні 1914-1918 років взяло участь 38 держав, в яких було мобілізовано майже 75 млн. людей. Людські втрати склали близько 20 млн. осіб, в тому числі 500 тис. від застосування хімічної зброї, поранено і контужено майже 30 млн. Серед загиблих в середньому 80 % припало на військовослужбовців і "лише" 20 % – на цивільне населення.

У Другу світову війну 1939-1945 рр. було втягнуто 72 держави з населенням понад 1,7 млрд. – майже 75 % населення планети на той час. Загалом було мобілізовано понад 120 млн. людей. Військові дії відбувались в Європі, Азії, Африці. Загальні людські втрати в Другій світовій війні склали понад 100 млн. осіб, з них в СРСР – до 50 млн., в Німеччині – понад 13 млн., в Польщі – 6 млн., в Японії – 2,5 млн., в Югославії – 1,5 млн., у Франції – більше 600 тис. На загиблих радянських воїнів припадає до 20 млн., німецьких – 7 млн., американських – 415 тис. і англійських – 375 тис. У полоні загинуло до 5 млн. радянських воїнів. В червні-грудні 1941 року середньостатистичне співвідношення кількості загиблих на полі бою німецьких і радянських воїнів було 1 до 15. Загальне середньостатистичне співвідношення кількості загиблих для багатьох країн-учасниць Другої світової війни було наступним: 70 % припало на військовослужбовців і 30 % – на цивільне населення. Для СРСР фактично це співвідношення було 40 % до 60 %. В СРСР було повністю знищено 1710 міст та понад 70 тис. селищ.

Фактично, можна говорити про те, що основною причиною виникнення воєн є прагнення політичних сил використати збройну боротьбу за досягнення різних зовнішньо- та внутрішньополітичних цілей. З виникненням у XIX столітті масових армій важливим інструментом мобілізації населення для війни стала ксенофобія (ненависть, нетерпимість до когось-небудь або чогось-небудь чужого, незнайомого, незвичного, чужого сприйняття як незрозумілого, незбагненого, а тому небезпечного і ворожого). На її основі легко розпалюється національна, релігійна чи соціальна ворожнеча і тому з 2-ї половини XIX століття ксенофобія є основним інструментом розпалювання воєн, агресії, певних маніпуляцій масами всередині держави і т. д.

Пряма мета війни полягає у нав'язуванні противнику своєї волі. При цьому нерідко ініціатори війни переслідують і непрямі цілі, як то: зміцнення своєї внутрішньополітичних позиції («маленька переможна війна»), дестабілізація регіону в цілому, відволікання і зв'язування сил противника. Для сторони, що зазнає агресію з боку супротивника, метою війни є: забезпечення власного виживання; протистояння противнику, що бажає нав'язати свою волю; запобігання рецидивів агресії. Часто немає чіткої межі між нападаючою стороною і стороною, котра обороняється, бо обидві сторони знаходяться на межі відкритого прояву агресії, і яка з них почне атаку першою – справа випадку і прийнятої тактики. У таких випадках цілі війни обох сторін однакові – нав'язування своєї волі супротивникові з метою поліпшення свого довоєнного становища. В контексті цього, ознаками вітчизняної війни є: неспровокований напад; війна тільки на своїй території (вигнання ворога зі своєї території означає закінчення вітчизняної війни); можливість участі цивільного населення в боротьбі з окупантом (партизанський і підпільний рух); мета війни є примусити ворога піти з території країни.

Геноцид – крайня форма дискримінації; цілеспрямовані дії з метою знищення повністю або частково окремих груп населення чи цілих народів за політичними, національними, етнічними, расовими або релігійними мотивами, що здійснюються за підтримки певних органів влади та/або всього апарату держави чи іноземної країни. До таких дій належать: вбивство членів цієї групи; нанесення тяжких тілесних або психічних ушкоджень членам такої групи; навмисне створення членам групи життєвих умов, які розраховані на повне або часткове знищення групи; дії, розраховані на унеможливлення народження дітей в середовищі групи; насильницька передача дітей цієї групи іншій групі. Так, наприклад, з 1915 по 1922 рр. в Османській імперії (Туреччина) внаслідок геноциду вірменського народу загинуло до 2 млн. вірмен і майже 800 тис. було депортовано. Фактично, з 3,5 млн. вірмен в країні залишилось лише 700 тис. Із самого початку з багатьох вірменських чоловіків (до 1 млн. людей) були сформовані трудові загони для каторжних робіт, але потім всіх розстріляли. 24 квітня 1915 р. в Османській імперії турками була знищена (вирізана) майже вся вірменська інтелігенція.

Внаслідок здійсненого радянською владою голодомору українського народу в 1932-1933 рр. загинуло до 5 млн. людей. Геноцид 1932-1933 рр. не був наслідком засухи чи неврожаю, а став результатом цілеспрямованої політики комуністичного режиму СРСР на чолі з Йосипом Сталіним проти

селянства. Шляхом тотального вилучення продуктів харчування, блокади сіл і районів, заборони виїзду за межі голодуючої України, репресій незгодних, радянська влада створила для українців умови, несумісні із життям. Тоді знищувались цілі села. Були зареєстровані непоодинокі випадки людожерства, навіть дітей своїми батьками.

Під час Другої світової війни фашисти створили майже 5 тис. концентраційних таборів, через які пройшло понад 20 млн. людей, з них більше 12 млн. було знищено. Внаслідок голокосту (геноциду єврейського народу) загинуло понад 6 млн. євреїв, з них 1,5 млн. – діти. Геноцид циган забрав життя близько 600 тис. ромів. Внаслідок окупації Китаю японськими військами з 1937 по 1945 рр. було знищено майже 40 млн. цивільного населення.

Проте і війська антигітлерівської коаліційні війська фактично вчиняли злочини проти цивільного населення. Так, внаслідок бомбардування американськими та англійськими літаками 13-15 лютого 1945 року німецького міста Дрезден воно було майже повністю зруйновано, при цьому загинуло понад 25 тис. мирних жителів. Під час масових бомбардувань Дрездена полум'я від будинків, які горіли, зливалося в одну вогняну «форсунку» діаметром у кілометр і заввишки в багато сотень метрів. В кінці Другої світової війни сталося найстрашніше застосування зброї проти цивільного населення – 6 і 9 серпня 1945 року військово-повітряні сили США здійснили атомне бомбардування японських міст Хіросіма та Нагасакі. Оразу і в перші години загинуло майже 250 тис. осіб, а під смертельне радіоактивне опромінення потрапило ще близько 250 тис. які померли протягом року.

Внаслідок правління червоних кхмерів на чолі з Пол Потом в Камбоджі в 1975-1978 рр. загинуло майже 3 млн. цивільного населення. Ці люди були вбиті ударами мотик, дубин, спалені, закопані живцем, розрізані на частини, зарізані за допомогою гострого листа цукрової пальми, отруєні, вбиті ударами струму, вони піддавалися тортурам з вириванням нігтів, були розчавлені гусеницями тракторів, кинуті на поталу крокодилам, у них вирізали печінку, яка слугувала їжею катам, маленьких дітей четвертували живими, підкидали в повітря і насаджували на багнети, били об стовбури дерев, жінок гвалтували і сажали на коли.

В 1994 р. внаслідок громадянської війни в африканській країні Руанда під час геноциду проти народності «тутсі» з боку народності «хуту» (за фактичної підтримки французького уряду) загинуло майже 1 млн. людей та понад 2 млн. стали біженцями.

Дана презентація дозволяє акцентувати увагу студентів на тому, що громадянська війна – це військова боротьба за владу між громадянами одного суспільства чи країни або, рідше, між двома країнами, створеними на уламках раніше єдиної держави. Від повстань, бунтів та заколотів громадянська війна відрізняється масштабами та інтенсивністю військових дій. Вона характеризується тривалістю, великою кількістю жертв і значною витратою ресурсів. Часто-густо в громадянських війнах використовують регулярні збройні сили. Так, наприклад, після ослаблення і фактичного розвалу СРСР в кінці 80-х на початку 90-х рр. XX ст., у Федеративній Народній Республіці Югославія (ФНРЮ), до складу якої входили Сербія, Чорногорія, Хорватія, Словенія, Македонія, Боснія і Герцеговина, внаслідок розпалювальних національних і релігійних ворожнеч, спалахнули громадянські війни 1991-1995 рр. та 1996-1999 рр. (Косово), які призвели до загибелі майже 400 тис. цивільного населення та повного розпаду країни на сім окремих держав.

Внаслідок громадянської війни в Хорватії (1991-1995 рр.) загинуло майже 50 тис. людей та понад 600 тис. стали біженцями. Збитки народному господарству Хорватії оцінюються в майже 50 млрд. доларів.

Внаслідок громадянської війни в Боснії і Герцеговині (1992-1995 рр.) загинуло близько 200 тис. людей і майже 2 млн. стали біженцями. Тільки в містах Сараєво і Сребреніца було вбито десятки тисяч цивільного населення.

Жертвами Косовської війни 1996-1999 рр. між албанськими сепаратистами із Армії визволення Косово та військами Союзної Республіки Югославія стали близько 150 тис. людей та майже 400 тис. стали біженцями. В березні 1999 р. в конфлікт втрутилось НАТО, авіація якого почала інтенсивно бомбардувати Сербію. Під тиском США республіканські війська були виведені, що призвело до масового відтоку неалбанського населення (сербів, чорногорців, ромів) та масштабних етнічних чисток проти тих, хто залишився. На територію автономного краю Косово були введені миротворчі сили ООН під керівництвом США. Для врегулювання міжетнічного конфлікту між сербським та албанським населенням Косово, край було переведено під протекторат ООН. 17 лютого 2008 р. косовські албанці одноосібно проголосили незалежність Косово та Метохії.

В суданській провінції Дарфур внаслідок геноциду на релігійному ґрунті під час громадянських війн з 2003 по 2013 рр. загинуло майже 400 тис. людей та 2,5 млн. стали біженцями. Загалом, ситуація в Дарфурі є катастрофічною фактично з середини 80-х рр. XX ст., а загальна кількість жертв від військових конфліктів на цій території вже сягнула близько 2 млн. цивільного населення і понад 5 млн. стали біженцями.

Жертвами громадянської війни в Сирії, що триває з березня 2011 р., вже стали майже 300 тис. людей та понад 5 млн. стали біженцями, з них майже 1 млн. – діти (при чисельності населення країни

менше 23 млн. людей).

Внаслідок громадянської війни в Лівії, що почалася з лютого 2011 р., вже загинуло понад 100 тис. людей та понад 500 тис. стали біженцями.

Внаслідок війни на Сході України, що триває з квітня 2014 р., за даними волонтерських організацій вже загинуло близько 3 тис. учасників АТО (майже 9 тис. поранено) та понад 10 тис. цивільного населення (близько 20 тис. поранено). Майже 2 млн. людей стали біженцями. Проте, як повідомила 08.02.2015 р. у своєму недільному випуску німецька газета Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung, посилаючись на джерела в німецькій розвідці, число жертв конфлікту на Донбасі вже оцінюється в майже 50 тис. людей. Експерти зі спецслужб Німеччини повідомили видавництву, що Управління верховного комісару ООН по правам людини багатократно занижує оцінку числа загиблих серед цивільного населення, а сторони конфлікту – надають недостовірні данні по бойовим втратам.

Отже, наведені приклади сучасних збройних конфліктів та громадянських війн, ганебних явищ геноциду, з використанням логічно поєднаного текстового матеріалу та автентичних фотографій, справляють на студентів значний емоційний вплив та покращує усвідомлення матеріалу.

Таким чином, вивчення соціально-політичних небезпек, що пов'язані з різними формами прояву соціально-політичних конфліктів є необхідною умовою подальшого вдосконалення засобів і технологій сучасного навчального середовища в контексті нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності». Тому, для більш ефективного викладу лекційного матеріалу по даній темі доцільно використовувати систему презентацій для більш повноцінного та наглядного опрацювання студентами питань, розуміння масштабів і наслідків соціально-політичних небезпек.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Безпека життєдіяльності. Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / А.І. Ткачук, О.В. Пуляк, С.О. Кононенко. – Перевидання, доповнене та перероблене. – Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард». – 2013. – 184 с.
2. ЗУ «Кодекс цивільного захисту України» від 02.10.2012 № 5403.
3. ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV.
4. ЗУ «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV.
5. Національні доповіді про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2004-2014 рр. [Елек. ресурс] – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua>.
6. Типова навчальна програма нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст», «бакалавр» / Розробники: О.І. Запорожець, В.П. Садковий, В.О. Михайлюк, С.І. Осипенко та ін. – К., 2011. – 18 с.
7. Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» від 12.02.2007 №105/2007.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ткачук Андрій Іванович – кандидат технічних наук, доцент кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: особливості вивчення нормативних дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист» у вищих педагогічних навчальних закладах.

УДК 37.035.3

НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ФІЗИКИ В ШКОЛІ ЯК ОСНОВА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олена Трифонова

У статті розглядаються методичні підходи до організації профорієнтаційної діяльності вчителів під час вивчення фізики, трудового навчання та технологій у загальноосвітніх навчальних закладах. Приділено увагу формуванню готовності учнів до вибору майбутньої професійної діяльності. Реалізація цих завдань вбачається у запровадженні системи трудового виховання.

Ключові слова: *трудова навчання та виховання, профорієнтація, навчання фізики, трудового навчання та технологій, вибір подальшої професійної діяльності.*

Актуальність дослідження. Затверджена Кабінетом Міністрів України (2011) Національна рамка кваліфікації визначає форму підготовки фахівця до професійної діяльності як «здатність визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку та вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій» [4]. Основою для цього є здобуття якісної вищої освіти. У свою чергу Закон України «Про вищу освіту» [3] дану категорію визначає як «рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти».